

Ergin, E., Polat, Ö., Akkaya, M.A., Alır Derbent, G., Cevrioğlu, M.H. (2023). İzmir Milli Kütüphane Harita ve Şehir Planları Kataloğu. Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN: 978-625-397-702-3

Ergin, E., Polat, Ö., Akkaya, M.A., Alır Derbent, G., Cevrioğlu, M.H. (2023). İzmir National Library Map and City Plans Catalogue. Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN: 978-625-397-702-3

Mehmet ERKEN*

The most fundamental aspect that makes libraries valuable in the history of humanity is the value of the collection they possess and the skills to use this collection. When we look at historical libraries, it is seen that they stand out with these skills. In Turkey, İzmir National Library, which has witnessed this aspect before the Republic and is one of the most important actors of our national library climate today, serves a wide audience with the originality of its collection. This study includes a review of the book "İzmir National Library Map and City Plans Catalog", which is the product of a project completed in collaboration with İzmir National Library and İzmir Kâtip Çelebi University.

* İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İzmir, Türkiye. E-posta: erken.mehmet@gmail.com
İzmir Concept Vocational School, İzmir, Türkiye. E-mail: Erken.mehmet@gmail.com

Kütüphaneleri insanlık tarihi açısından değerli kılan en temel husus sahip oldukları dermenin kıymeti ve bu dermeyi kullandırabilme becerileridir. Tarihe mâl olmuş kütüphanelere bakıldığında söz konusu becerileriyle ön plana çıktıkları görülmektedir. Türkiye’de bu yanıyla Cumhuriyet öncesine de tanıklık eden, günümüzde ulusal kütüphane iklimimizin en önemli aktörlerinden birisi olan İzmir Milli Kütüphane sahip olduğu dermenin özgünlüğüyle geniş kitlelere hizmet sunmaktadır.

1934 yılında derleme kütüphanesi statüsü kazanan İzmir Milli Kütüphane, ülkemizin kültürel miras öğelerinin korunmasında büyük katkısı vardır. İzmir Milli Kütüphane derleme kütüphaneleri arasında yer alması sebebiyle sahip olduğu paha biçilemez harita ve şehir planları koleksiyonu ile geniş yelpazedeki araştırmacılara kent kültürüne, kent tarihine dair eşsiz kaynaklar sunmaktadır. Dermesini geniş kitlelere ulaştırma hedefiyle dijital ortamdaki hizmet sunmaya yönelik çalışmaları olan kütüphane, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi iş birliği ile dermesinde bulunan harita ve şehir planlarını dijital ortama aktarmak amacıyla ortak bir projede buluşmuştur. Projenin öncelikli amacı İzmir Milli Kütüphanesi dermesinde yer alan harita ve şehir planlarının dijital ortama aktarılması olsa da sonuçları itibariyle başta İzmir kent kültürünün gelecek nesillere aktarılmasındaki görev ve sorumluluklarının da önemli bir parçası olduğu söylenebilir.

Geçmişten günümüze kütüphaneler dermelerinde birçok farklı türde bilgi kaynaklarına ev sahipliği yapmıştır. Her biri önemli olan bu bilgi kaynakları arasında özel bir yanı olan “harita ve şehir planları” da yer almaktadır. Günümüzde meraklılarının yanı sıra tarih, coğrafya, mühendislik ve sigorta şirketleri gibi farklı disiplinlerden araştırmacıların ihtiyaç duyduğu bu özel kaynakların gelecekte de artan bir öneme sahip olacağından şüphe duyulmamaktadır.

İzmir Milli Kütüphane Harita ve Şehir Planları Kataloğu, İzmir Milli Kütüphane ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (İKÇÜ) ortaklığında yaklaşık 2 yıl süren emeklerin ürünüdür. İKÇÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tarafından yürütülen projeye ayrıca İKÇÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü ve İKÇÜ Medya Merkezi destek sağlamıştır. Projede elde edilen bilgi ve belgelerin kataloğa dönüştürülme sürecinde kütüphaneci Ezgi Ergin, Dr. Öğr. Üyesi Özgür Polat, Prof. Dr. Mehmet Ali Akkaya, Doç. Dr. Gülten Alır Derbent ve Doç. Dr. Mahmut Halef Cevrioğlu birlikte çalışmıştır.

Eserin giriş bölümünde literatürden de faydalanılarak hazırlanan içerik, kapsam, yöntem ve genel bir bilgilendirme yer almaktadır. Sonrasında iki bölüm halinde dijitalleştirilmiş 527 haritanın (s. 9-174) ve 122 şehir planının (s. 175-210) üst verileri sunulmaktadır. Katalogda harita ve şehir planlarının bibliyografik kayıtlarının hazırlanmasında Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları II esas alınmıştır. Dijital reproduksiyonu olan koleksiyon için tek kayıt yaklaşımı benimsenmiş ve MARC kayıtları oluşturulurken Dijital Library Federation ve OCLC ortaklığında geliştirilen rehberdeki (Registry of Digital Masters Record Creation Guidelines) yönergeler izlenmiştir. Kaynakların sınıflama numarası Dewey Onlu Sınıflama Sistemine, konu başlıkları ise Kongre Kütüphanesi Konu Başlıklarına göre verilmiştir.

Katalogda aralıklarla harita ve şehir planlarından seçilmiş örnek kopyalara yer verilmiştir. Üst verilerin hazırlanması aşamasında titiz bir çalışma gerçekleştirilmiş, harita ve şehir planlarına dair detay bilgilere yer verilerek araştırmacıların kaynaklara ulaşma olasılıklarının artırılması hedeflenmiştir. Katalogun son bölümünde okuyucular için konu başlıkları dizini yer almaktadır. Ayrıca katalogda alanın ilk örneklerinden sayılabilecek bir uygulamaya gidilerek her bir üst veri karekod (QR Kod) ile zenginleştirilmiştir. Hali hazırda katalogda yer alan karekodlar sayesinde kullanıcılar ilgili kaynağın üst verilerine rahatça ulaşabiliyor.

İzmir Milli Kütüphane ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi iş birliğiyle tamamlanan projenin ürünü olan bu katalog iki kurumun gelecekte de gerçekleştireceği projelerin önemli bir basamağıdır. Eserin yayınlanmasının ardından kütüphane yöneticilerinin beyanıyla farklı disiplinler tarafından gördüğü ilgi iş birliği çalışmasının ne denli anlamlı olduğunu bir kanıtı olarak yorumlanabilir. Bu yaklaşım gelecekte yapılacak çalışmalar için de motivasyon kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Geçmiş çok eskilere dayanan harita ve şehir planları hazırlanış amaçlarına bağlı olarak topografya, iklim, yeraltı kaynakları, ekonomi ve ilişkili birçok disiplin hakkında bilgi sunmaktadır. Bu önemli bilgi kaynağı türlerinden birçok örneği ülkemizdeki kütüphanelerin koleksiyonunda yer almaktadır. Ayrıca, ulusal literatürde yayınlanmış birçok harita kataloğu bulunmaktadır. Bunlardan birisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2.000'in üzerinde haritaya ilişkin bilgilerin yer aldığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Harita Kataloğu (1992)'dir. Harita Genel Komutanlığı Harita Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Haritacılık Müzesi Kataloğu'nda (1995) ise müze koleksiyonunda yer alan haritalar kapsamlı bir şekilde ele alınmış, haritaların görsellerine yer verilmiş ve haritalara (yapım teknikleri, tarihçeleri) dair detaylı bilgilere yer almaktadır. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı Deniz Müzesi Komutanlığı bünyesinde yer alan Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü tarafından Türk Deniz Müzesi Harita Kataloğu (2001) hazırlanmıştır. Bu çalışma, Tarihi Deniz Arşivi envanterindeki deniz haritalarının, yabancı haritaların, Osmanlıca kara haritalarının ve portolonların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Bir diğer önemli harita katalog ise, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Avrupa Yakası PTT Başmüdürlüğü tarafından İstanbul PTT Müzesi Koleksiyonları Harita Kataloğu (2017) ismiyle yayınlanmıştır. Bu çalışmada, 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan bir zaman diliminde müze envanterinde yer alan Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerini, şehirlerini ve kasabalarını tasvir eden topografik, seyahat, deniz, panoramik haritalardan ve planlardan oluşan 206 haritanın bilgileri yer almaktadır. Bu kataloglardan farklı olarak "İzmir Milli Kütüphane Harita ve Şehir Planları Kataloğu'nun bir derleme kütüphanesi koleksiyonu kapsamında hazırlanmış olması önemlidir. Bu çalışmanın diğer derleme kütüphaneleri için de bir örnek olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, bu katalogda her üst verinin karekod uygulamasıyla desteklenmesi günümüz kullanıcılarının bilgi erişim sürecindeki teknoloji beklentilerini karşılayabilmek adına önemli bir fark yaratmaktadır. Hazırlanma amacı, yöntemi, içeriği ve nitelikleri kapsamında düşünüldüğünde bu çalışmanın, diğer derleme kütüphanelerinde ya da farklı türde kütüphanelerde yer alan kitap dışı materyal özelliği taşıyan koleksiyonların değerlendirilmesine ışık tutacak bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Ergin, E., Polat, Ö., Akkaya, M.A., Alır Derbent, G., Cevrioğlu, M.H. (2023). İzmir Milli Kütüphane harita ve şehir planları kataloğu. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Harita Genel Komutanlığı Haritacılık Müzesi. (1995). Haritacılık Müzesi Resim Koleksiyonu. Harita Genel Komutanlığı.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü. (1992). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Harita Kataloğu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü. (2001). Türk Deniz Müzesi Harita Kataloğu. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Avrupa Y akası PTT Başmüdürlüğü. (2017). İstanbul PTT Müzesi Koleksiyonları Harita Kataloğu. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.